

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 92 כסלו תשע"ה

העלוך מוקדש לעילוי נשמת רבי אברהם ז"ל בן רחל ופנחס אריאל הי"ד

פרשת וישלח

ויעקב אבינו שידע עד כמה עשו מפחד מלבן, ביקש להרתיעו ולהפחידו כדי שלא יזיק לו, ולכן סיפר לו כיצד התמודד בהצלחה עם לבן למרות שישב אצלו שנים רבות, ולא רק שלא הזיק לו אלא אף התעשר בביתו של לבן וזכה לשור וחמור ולנכסים רבים, ולא ניוזק מחמת שר העניות, ואם כן קל וחומר שעשו לא יוכל לו. [ואכן ככל הידוע לא מצינו במדרשים אודות מפגש או שיחה בין עשו ללבן, ולדברי רבינו הגר"ח הדבר מבואר היטב].

הנוטריקון הנפלא של אחותו של ר' ישעיה פיק

"עם לבן גרתי ואחר עד עתה" (לב, ה)

פירש"י "לא נעשיתי שר וחוֹשֵׁב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני הוה גביר לאחריך, שהרי לא נתקיימה בי". ולכאורה נראה שתיבת "בי" מיותרת, והיה די לומר "שהרי לא נתקיימה"?

ושמעתי מהגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א ראש ישיבת 'כסא רחמים', שהגאון רבי ישעיה פיק ברלין בספר 'מיני תרגימא' ביאר בזה בשם אחותו, שהנה אם נוציא מתיבת "גביר" את אותיות "בי" ישארו אותיות "גר", וזה שאמר יעקב לעשו, שאותיות "בי" שבתיבת "גביר" לא נתקיימו, ולא נותרתי אלא גר.

מרן הגרע"י – יעקב אבינו חשש שמא יהרוג

במלחמה עם עשו את התנא רבי מאיר

"ויירא יעקב מאד ויצר לו" (לב, ח)

פירש"י "ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג את אחרים". וקשה, מדוע חשש שמא יהרוג אחרים, והרי הבא להרוג השכם להורגו? וביאר מרן הגרע"י זצוק"ל [וכן ביאר הגר"א], שהנה מלכות רומי היא מורעו של עשו, ובמס' בגיטין (נז, ב) אמרו שנירון קיסר רומי התגייר ויצא ממנו ר' מאיר, ונמצא שהיה ר' מאיר מצאצאי עשו. וידוע שר' מאיר נקרא בש"ס בשם 'אחרים' [כמבואר בהוריות יג, ב]. ולכן חשש יעקב אבינו שמא יהרוג את עשו וע"י כן ממילא יהרוג את ר' מאיר שנקרא 'אחרים' וימנע את ביאתו לעולם, וזה שאמרו "ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים".

ונראה לי להוסיף ולהמתיק על פי דברי מרן זיע"א, שהנה הבאנו לעיל בשם רבינו הגר"ח שעשו היה מדקדק בשמות בני האדם, וכידוע היתה זו אף הנהגתו של ר' מאיר [כמבואר במס' יומא פג, א], ויתכן לומר שדבר זה בא לו בהיותו מורעו של עשו, והכניס מידה זו מהטומאה לקדושה.

[ובביאור הנהגה זו של ר' מאיר ראה דברים נפלאים ב'בן איש חי' שנה שניה בפתיחה לפרשת פנחס].

מדוע שלח יעקב לעשו "מת ורגליו בתוכו" ?

"וישלח יעקב" (לב, ד)

במדרש פליאה אמרו "וישלח יעקב, שלח לו מת ורגליו בתוכו". וביאר בספר 'לב אריה' על פי מה שפירש"י על הפסוק "ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו" ששלח לו אבנים טובות ומרגליות. והנה אם נכניס את המילה "רגליו" לתוך המילה "מת", נקבל את המילה "מרגליות", וזהו שאמרו "מת ורגליו בתוכו", לרמוז ששלח לו מרגליות.

והגאון רבי רפאל כדיר צבאן זצ"ל רבה של נתיבות פירש בספר 'נפש חיה', שהנה רבקה התנבאה שיעקב ועשו ימותו באותו יום, ואכן מבואר במס' סוטה (יג, א) שבשעת קבורתו של יעקב אבינו הרג חושים בן דן את עשו ונתגלגל ראשו בין רגליו של יעקב. וזהו שרמו יעקב לעשו כששלח לו מת ורגליו בתוכו, שאם עשו יהרוג אותו הרי שגם הוא ימות באותו יום ויהיה ראשו מונח בין רגליו של יעקב, ומוטב ששניהם ישארו חיים.

עשו קרא את שמו של לבן בקריאת אותיות

אנגלית ולכן פחד ממנו !

"עם לבן גרתי ואחר עד עתה. ויהי לי שור וחמור" (לב, ה-ו)

מעודי תמהתי, מדוע עשו ששנא את יעקב מאד וביקש להרוג לא בא עד לבית לבן כדי להרע לו. ואין לומר ששנאתו שככה במשך הזמן ששהה יעקב בבית לבן, שהרי כפי שמסופר בפרשתנו מיד כשעזב יעקב את לבן וביקש להגיע לארץ ישראל בא עשו להילחם עמו, ואם כן מדוע התמהמה רשע זה עד עתה, ומי מנע זאת ממנו?

עד שמצאתי בשנה זו את שאהבה נפשי בדברי רבינו יוסף חיים זיע"א (דרשות בן איש חי) שהקשה מה רצה יעקב אבינו להודיע לעשו באמרו "עם לבן גרתי ואחר עד עתה", וכי עשו לא ידע זאת. ועוד, מה הקשר בין זה לבין מה שאמר "ויהי לי שור וחמור".

וביאר, שהנה יש להבין מדוע עשו לא הלך אל לבן לקחת אחת מבנותיו לו לאשה, ובפרט לאחר ששמע את דברי אביו בשלחו את יעקב לקחת משם אשה.

ברם יש לומר, שלאחר שעשו הפסיד את הברכות נתן אל לבו שיעקב ניצחו מחמת שמו, וכמו שאמר "הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים", ועל כן מאותו היום והלאה היה בודק בשמות בני האדם, ומשום כך לא רצה להתחבר ללבן והיה ירא ממנו מאד, כי כידוע זרעו של עשו קוראים את המילים משמאל לימין [כמו באנגלית], ולכן היה קורא לו "נבל" ולא "לבן", ומחמת כן פחד ממנו עשו שמא יזיק לו. ועוד ש"נבל" הוא שמו של השר הממונה על העניות [כמבואר בפסחים קיא, ב] ולכן חשש להיכנס לביתו של לבן שמא יתרושש מנכסיו. [וראה מה שביארנו בזה להלן עפ"ד מרן הגרע"י].

רחמים בן יוסף כהן ז"ל
סלחה בת אסתר כהן ע"ה
שלמה בן אברהם אלנדאף ז"ל

רייזל שושנה בת משה פלג ע"ה
חיים וזלזול בן ר' נח פלג ז"ל
דוד בן שלמה עורדי ז"ל

לעי"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה

יעקב אבינו לחם עם השטן את מלחמת אברכי הכוללים בדורנו !

”ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו” (לב, כו)

ידועים דברי הזוהר הקד' שכאשר נאבק השטן ב'יעקב' שהוא התלמיד חכם העמל בתורה יום ולילה וראה שאינו יכול לו, פגע ב'תמכין דאורייתא' שהם בבחינת 'כף ירכו' של יעקב. ובספר 'הדעה והדיבור' (ח"ב דרוש ב') כתב הגאון ר' זלמן סורוצקין זצ"ל דברים שממחישים ביותר את המתרחש בדורנו בעולמם של עמלי התורה. כי הנה לכאורה על פי ההגיון אם השטן הצליח לקרר את ערך התורה בעיני ישראל היה הדבר צריך לקרר ולפגוע דוקא בלומדי התורה עצמם, כי נדרשת מהם יגיעה רבה ומאמץ גדול, ובנקל יתכן היה שיתרפו ממנה. אך ודאי שלא מסתבר שהדבר יפגע דוקא בהחזקת התורה, שהרי ע"י מעט ממון שתורמים המחזיקים ללומדי התורה יכולים הם לזכות לאורך ימים ועושר וכבוד בעולם הזה, ולטל אורות בעולם התחיה, ומי לא יקפוץ על 'סחורה' כזו? וראה זה פלא שההיפך הוא הנכון, שאברכי הכוללים, שטעמו את נופת צוף התורה אינם פורשים ממנה בכל דור ובכל מצב, ומקריבים את נפשם ונפש עולליהם השואלים לחם על מזבח התורה, אך המחזיקים שומעים על פי רוב לעצת השטן ופוסקים מלתמוך בידי הלומדים. ואולם - 'ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו', התלמיד חכם מוסיף להאבק עם השטן ואינו מניח את נשקו מידו, ואף כשהוא רעב ללחם וצמא למים לוחם הוא את מלחמתה של התורה, ולעומת זאת המחזיק בורח מן המערכה עד ש'ויותר יעקב לבדו'. וכתב עוד "ומרגלא בפומייהו של ראשי הישיבות, שבזמננו הלומד הוא גם המחזיק את התורה, מפני שהוא מוכרח להסתפק רק כדי עשרים אחוז מפרנסתו הראויה לו ולבני משפחתו, ונמצא שבשמונים אחוזים שהוא מרעיב את עצמו הרי הוא מחזיק ת"ח על שולחנו... לומד ומחזיק כאחד".

חכמת המהרי"ל דיסקין שידע ברגע אחד כמה עלים יש בעץ וכמה חוטים יש בבד

”וישא יעקב עינו וירא וגו', ועמו ארבע מאות איש” (לג, א)

בספרו 'אילת השחר' ביאר מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שיעקב לא ספר את מנין האנשים שהיו עם עשו, אלא שהכתוב מספר שהיו עמו ארבע מאות איש. או שהמלאכים ששלח לעשו אמרו לו זאת. והנה מסופר על המהרי"ל דיסקין שמלבד גדולתו העצומה בתורה היתה לו חכמה מיוחדת, וכפי שמספרים אנשי ירושלים שהיה רואה עץ ויכול לומר בין רגע כמה עלים יש בו. וכן העיד על עצמו שבראותו חתיכת בד יכול הוא לומר כמה חוטי שתי וערב יש בה. ומעשה היה באדם שנכנס אליו עם דף ובו שאלה, והרב נטל את הדף לידיו ומיד החל לענות את תשובתו. השואל סבר שהמהרי"ל לא הספיק לעיין בשאלה, שהרי רק לפני רגע הגיש לו את הדף, והעיר על כך לרב בצורה מרומזת. הרב השיב לו בתוך כדי דיבורו, האם אתה יודע כמה מילים יש בדף שהגשת לי? ואותו אדם ענה שאינו יודע. מיד נקב הרב בסכום המילים המדויק שבדף כדי להוכיח שעיין היטב בכתוב. השואל יצא מחדרו של הרב וספר את המילים, ומצא שהרב הוסיף 'בטעות' מילה אחת יותר ממנין המילים. וכשהעיר לרב על כך, השיב המהרי"ל 'אתה ספרת את המילה בס"ד כמילה אחת, ואני ספרתי כשני מילים, בסייעתא דשמיא'.

האזינו לשיחות מוסד והשקפה, חידושים ופרפראות על פרשת השבוע, מאת הרב ראובן גולן בקול הלשון

בטל' 03-6171001. לשיחות חדשות יש להקיש [לא ברצף] 1-1-2-48-1-1.

ניתן להשיג את השיעורים והשיחות בעמדות 'קול הלשון' ברחבי הארץ ובאתר 'קול הלשון'

לעילוי נשמת יצחק בן נעימה משה ז"ל ♦ יהודה בן זכריה מחפוז ז"ל ♦ חיים ויקטור בן רחל חלפון ז"ל ♦ מרים בת יחיא אברהם ע"ה

כדיה בת סאלם לביא ע"ה
יוסף בן כמיסה אסיאר ז"ל
שלום בן יפת אברהם ז"ל

מרים עישה בת רחל ע"ה ע"י מדהלה
יוסף בן יחיא קפאה ז"ל
נתנאל בן תמרה לוי ז"ל

פרזי בן עזיזה בננו ז"ל
ראובן בן חיה לאה פנדר ז"ל
חסיבה בת מסעודה שרעבי ע"ה

השואל לא יכול היה להתאפק ושאל את הרב מנין לו כח זה? והמהרי"ל ענה שכן מצינו אצל יעקב שנאמר בו "וישא עינו וירא והנה עשו בא וארבע מאות איש עמו", דהיינו שתיכף ומיד כשנשא יעקב את עינו ראה את עשו וידע שעמו ארבע מאות איש בדיק.

מאיזה פירוש חזר בו הרמב"ן כשעלה לארץ והגיע לבית לחם? ומה מסר הרב מוצפי בשם הגרי"ח זוננפלד אודות שינויי מזג האוויר בא"י ?

”ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל” (לה, טז)

מנחם בן סרוק פירש ש'כברת' הוא מלשון 'כביר', שענינו ריבוי, וכונת הכתוב לומר שרחל נפטרה במרחק רב מאפרת [היא בית לחם]. ורש"י פירש ש'כברת' היא שם של מידת קרקע.

אולם הרמב"ן פירש בשם הרד"ק, שהאות כ' שבתיבת "כברת" היא כ' הדמיון, וכונת הכתוב לומר שהדרך היתה "כמו ברת", שהיא אכילה מועטת בבוקר [כמ"ש "ותברני לחם" (ש"ב יג ה)], שכן היו רגילים הולכי דרכים לשער הילוך הדרך כשיעור השעות בין אכילת הבוקר לארוחת הצהריים.

ולפי פירוש זה נמצא שהמרחק בין קבר רחל לבית לחם הוא מהלך כמה שעות [וכל שכן לפירוש מנחם בן סרוק שיש ביניהם הילוך רב]. אלא שהרמב"ן פירש כן בהיותו בספרד, אולם לאחר מכן כשעלה לא"י [בשנת ה"א כ"ז (1267)], כשנאלץ לגלות מספרד בעקבות ויכוח פומבי בענייני דת עם משומד נוצרי] כתב "עכשו שזכיתי ובאתי לירושלים, ראיתי בעיני שאין מקבר רחל לבית לחם אפילו מיל", ובעקבות זאת דחה את פירושו את פירוש מנחם, והודה לפירוש רש"י ש'כברת' הוא מלשון "בת" [כמו "מה ברי ומה בר בטני" (משלי לא, ב)], והוא שם מידה קטנה וקצרה של הילוך, שנקראת כן כאילו היא הבת של מידת "פרסה" וקצרה ממנה.

ב. אמנם קשה לי, שהנה אף שהרמב"ן הודה לפירוש רש"י, מכל מקום לשון רש"י המובאת ברמב"ן היא "ואומר אני שהוא שם מדת קרקע", ברם, ברש"י שלפנינו הגירסא היא "ואומר אני שהוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר". ומבואר שלדעת רש"י "כברת" היא לא פחות מפרסה, ואולי אף יותר, וכידוע שיעור פרסה הוא הילוך של 72 דק' [כי בפרסה יש ד' מילין, ומיל הוא 18 דק'], וא"כ גם לרש"י קשה שהרי המרחק בין קבר רחל לבית לחם הוא קצר יותר.

ולכן מוכרחים אנו לבאר הענין כמו שכתבו רבי דוד פארדו בספר 'משכיל לדוד' [נולד בונציה בשנת ה"א תע"ח (1718)], כתב פירוש למשנה בשם 'שושנים לדוד' ו'חסדי דוד' על התוספתא וכן חיבורים נוספים. נפטר בשנת ה"א תקנ"ג (1790) [וה'שואל ומשיב' רבי יוסף שאול נתנזון [בחיודושו על התורה], שכאשר גלו ישראל נתקצרה ארץ ישראל ונתכווצה, ולכן בימינו, וכן בזמן הרמב"ן, אין אפילו מיל בין קבר רחל לבית לחם, אך בזמנו של יעקב ודאי שהארץ היתה רחבה יותר ולכן יתכן שהיה הילוך כמה שעות ביניהם ואפילו יותר מכך.

ג. ושמעתי מהגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א, שהגאון רבי יוסף חיים זוננפלד כתב בפירושו על התורה, שחקר ודרש ולא מצא שום ארץ בעולם שיש בה שינויי מזג אויר כל כך גדולים בין מקום למקום כמו בארץ ישראל, שלג בחרמון ושמש באילת, קור בהרים וחום בדרום הארץ, וכן יובש ולחות ועוד, כל חלק בארץ מיוחד ושונה בתנאיו ובמוגו. ואין זאת אלא עדות לכך שארצנו היא ארץ הצבי, ובזמן שכל יושביה עליה היא מתרחבת עד מאד למרחקים עצומים, וזה גורם לפערי מזג האוויר בין צפונה לדרומה ובין מקום למקום, ושינויים אלו נותרים אף כשהארץ מתכווצת ומתקצרת.